

עמליה כהנא-כרמון

„אלחץ כף ידי אל קליפת העץ“

(אמיר גלבע - „בשביל הזה ודאי לי שוב לא אעבור“)

לספרות, אפנות ועיון

ההב היקרק של השיר ירד עלי, תופש אתי לאי מוכנה. ומיד הגבתי, כשאני תחת הרושם. אני לא זוכרת אם שלחתי פתק עלייך אחד וילדים, או טילפנתי. אני משערת שלא הסתדרתי עם לטלפן בגידון. מכל-מקום, התשובה של אמיר הייתה בטל-פון. היא הייתה כזאת.

הוא, ככה, נוף בי ואמר: „עמליה, מה באמת. את עוד מתרגשת משיי רים?“

הוא עבר לדבר במשהו מענייני-דינאמ. גניד, על הגנתו, גניד, על המורה בכיתה א'. משהו כזה, כי אמיר, תדעו, הוא היה אב שהיה נגיע תמיד, עם האם, שגידום יחד, לכל איסופות-ההורים.

הוא אמר „מה באמת. את עוד מתרגשת משיי רים?“ — ואני חושבת שנה פניון קריאתי די טי פוסי לאיש. אפרט.

היתה כאן הרחיעה הזאת מראש מפני כל להג. גם הוויות, שנובעת מהשמיעה האבסולוטית. זאת אומרת, הרגישות, החרדה, מפני כל ויוף אפשרי, הוויף הכי קל בצליל.

היו הביישנות, המבוכה בפני מתמאות, וההצטי עות, הבריות מן הכבוד. וזה כחלק מן העדינות, מאצילות-הנפש.

גם האדיבות, הגיטלמניות האופיינית, כמו לתת לזולת לעבור בדלת ראשון. שברחוב שלנו, כיום, כל כך מנוצלת כנגדך לרעה. אבל אולי זה המקום להגיד, כשמישהו פוגע בו, או מנסה לקחת עליו טרם, או נתם לעשות שריד על חשבונו. אמיר שותק אז.

אחרי כן, כשאוחו משהו, בהדמנות אחרת, בא ומבקש מאמיר טובה, או עזרה. אם זה בגבולות יכולתו, אמיר תמיד נענה במקרה כזה בעין יפה על אחת כמה וכמה. ותמיד, כדרכו, זה מתבסס, מדויג — קורס-כול, מפני שאמיר תמיד יזהר בכבודך. אני חושבת, גם בכבודו של עכביש שיחצה את הרצפה. ונקיון-הכפיים, האיטטיניסות, יתבניות חמורות של אמיר כלפי עצמו. רק כלפי עצמו.

אבל בעיקר, כי „הדברים הקטנים שאתה מרים ומניח בצד על גדר, על גזע, על און, שלא ידרכו עליהם / ולעתים מאמץ אל הלב / מר סיפים לגדול ולעלות / ויום אחד הם חזמת מחשך, ענף סבכים, סף צלמוות, / בית כלא ילב. ויום שיחך מולך הם חומה למחסה, / ענף הפריחה, סף חיים, היכל לדרור הנפש.“ (הדברים הקטנים שאי תה מרים ומניח בצד על.)

(דברים בערב, „מרט ישראל לאמיר גלבע“ — מ'טובה ספרותית' של גלי צה"ל, „צוחא“, 15.4.82.)

אמיר גלבע הקדים. וחמיד ושארם האניגמטיות ויותר מאשר לגבי כל משורר אחר, נדמה לי, תמיד קיימת אי-ההסכמה; כשכל אחד, נתקל באנון הקר שה, הזה, קנאי בחום לחפישת אמיר גלבע שלו, ונשבר אל הקיר הזה כמתמודד עם עצמו על עיקר ריו. ותמיד זה הגד לי מה מרכזי לך בשירתו של אמיר גלבע ואניד לך מי אתה. דהיינו, מה המקום בו אתה עומד כעת. בעוד ששירת אמיר גלבע, וגם בכך מסימני גדולתה, כל דיסציפלינה שירית והקטי גרויות שלה, תמיד קטנה עליה. וגם בכך זה „אני מייטיב לראות רחוק. אתם לא ראיתו / הם ראני. הלכתי אל מולם. לא הלכתי אליהם.“ (חוק ה"לילה").

דבר אחרון. אולי אני אניד משהו לגבי השיר הבודד, בתוך כזה, אצל אמיר גלבע.

בשיר „פני יהושע“ יש שורה. האיש אומר בה שהירח מביט בו כדי להגיד את עקבותיו של האיש בחול הגשפף.

אני זוכרת. שנים אחרי שקראתי את השיר. עלה פעם בשיתה, אפרופו משהו אחר, שאמיר הזכיר שבמקור הוא אמנם כתב „בחיל הנשטף“ אבל שיר זה ומטר לדפוס, „בחול הנשטף“, ואף על פי שהוא ראה את „הנשטף“ עדיף מסיבות שונות, למשל הסמיך הולכת עם המלה „נוסג“ שבאה אחרייכו, ועוד כהנה וכהנה, הוא טילפן ל„מולד“ יאמר שיחיינו רו את זה ל„הנשטף“. גם מפני ש„הנשטף“ נותן את התנועה של הים לשני הכיוונים. אבל בעיקר, כי יש בזה יותר מהכוח של הים. יותר ישיר.

אני זוכרת את התדהמה שלי. פתאום, להזכר ב" צורה ברטילית, ששיר של אמיר גלבע זה גמיכו דבר שבשלב מסוים טעון עשיה, כרוך בטיסות.

שוכחים את זה. מפני ששירים של אמיר גלבע, מה שלא חגידו עליהם, הם תמיד שירים שכבר הגיעו למצב הבלתי-הפיך. אני מתכוונת כל המרכיב בים כבר הותכו ליסוד טיפי כגור אחד, בלתי-יוניו להפרדה. הסימן של השלימות.

אם יש מכון התקנים של הכתיבה. לפעמי, איי ההפיות הזאת חייבת להיות שם התנאי הראשון של הגליון הכתוב לעמוד בו. אפילו בניסוי הס' שונטני, המגומגם, או המתוספס ביותר. כי בכל מקרה, אי-ההפיות הזאת היא משהו שכרוך באמת ובאמתיות של האמירה. עד כמה שזה נשמע פרי דוכסלי. ולא משנה אם הנוסח המופיע בגליון בא לך בחלום או עבדת עליו שנים. שורה שאתה יכול עדיין לפרק אותה לגורמים, ולשחק אתה הנה והנה, עוד לא גמרת לכתוב אותה.

האם סיפרתי לאמיר גלבע מה השיר עשה לי? — אני חוזרת לאחור. ובכך אני אסיים. קראתי את „פני יהושע“ בחוברת „מולד“. וכל

לא רק מפני שהם מוצאים להם פורקן עלייך עצם העלאת הדרכה. כתמונה מדהימה, ביופיה, בי וך, בתחורה של התרחשות עוצרת-נשימה. כמו פניירה הולכים ומתגלים מתוך ענן. כשכל זה הוא בחוקת אירוע, חזור, מתקיים, וחזרת-לילה. כחלק מטכס, חגיגי, כמעט-ספייטי.

כי אם, ובעיקר, מפני שמבחינת השיר, כל ההיר פתחות המחודשת אל הנושא-היא שיבה מחודשת לפרופורציות הנכונות של דברים. שהיה נסיון לברוח מהן. היא מצב מסדיר. מצב מתקן, את הד יוק, כמו בגלגלים של שעון. את הדיוק של משהו שנשתבש בו הסדר.

ואז זה מביא אותך, הקורא, השופט, כמו מהר זור אותך, לתקן את נסיון-החיים של עצמך, ולא מסנה באילו תחומים, לכייל את נסיון החיים שלך באופן חדש, חזק, נכון, אחראי, בעל-משקל. הייתי אומרת, באופן גברי, בבטחון ובכוח שמחזירים לך את הכבוד-העצמי.

כל זה נעשה ביצירתיות שאין לתאר במלים. כאן הפקוריות המיוחדת של אמיר גלבע. מקוריות, הן בחזון, הן בביצוע. כאן הוא מסייר לנו יחדיו, הראי שון, בארץ רבה אשר אף אחד לא היה לנו בה לפניו. מגלה לנו בה עד מקומות, שכאילו רק עומדים ומתחכים לרגל אדם. והוא עובר עם כשהוא אחד עם הדברים, עצם-מצמם, וכל אור שם הוא אור של תום, איר-הברואה. והימים אנדיים. וכל שאמיר גלבע מספר משם, כאילו השתקוק להיות מסופר, אבל איש לא גאל איתו עד כה.

אלא שזה יותר מזה. אם תסלחו לי על המלים הגדולות, אני אניד את זה רק בעמידה הבלתי פוסקת שלו על משמר התקינות של הפרופורציות הנכונות. אמיר גלבע קודס-ידי כל הזמן, מחוק, רוצה לחזק, מבקש לחזק, סולן, אני מדגישה: סולן, למען כולנו, כקולקטיבי, את הביצורים של האמת הגדולה, הנשאה, כדי שהביצורים הללו יעברו בפי ני הסחף של כל הכוחות שקמים עליה. דואג לה. מבקש שלא יחסר איש בסעדת הצהרים“ (יצי חק).

מדוע הוא שוקד בעניין כל עבודות המעץ הללו. המטרה היא לאפשר תעבורה נמונה, כדירה ורציו פה, של השטף השגור, הגורמלי, של החיים. כך שר הם יוכלו לרום באי-מפריע, רבי-סטריום, על כל הפנים הרבות שהם עשויים ללבוש; אשר כאמור, מי כאמיר גלבע יודע לעמוד על רבגוניותו, ומתוך מין היכרות בלתי-אמצעית ומסתורית, של רוצה עצם באחו של אלוהים.

רק מה המדובר כאן. הוא כבר בשטף השגור והגורמלי של החיים — כשזוהי יותר (רציתי לכי תוב שפתי ישנים, איילה אשלה אותך). ברי שהוא מתקיים במיסור אחר. מיטור-הגנה, אם תסלחו לי טוב על המלים הגדולות. וזה על הרקע הזה, שכל מראה וכל התרחשות אמורים לקבל אז את הצו" מה של המשמעות שלהם.

כי מיטור-הגנה — זאת היא האחווה הפרטית של אמיר גלבע, כאן הוא מגיע הביתה. ואנחנו אתה. בזכותה.

וכשזה אמור כמובן גם כשמיטור-הגנה הזה נמ צא רחוק רחוק בחוף. כי זריי הקיר“ (רחוק רחוק בחוף). גם כאשר זה „ככה כמו שאני הולך אני רוצה לקבל פני שבת המלכה / לגופי בגדים של יום יום“ (ככה כמו שאני הולך). וגם כאשר אמיר גלבע מדבר על ליגלות מן האחווה הזאת, זה אותה שהוא מייגג. מדבר מטעמה.

אם להיות סופר, במובן הכולל, משמעו לקלוט ולסדר הלאה את הדרי-העומק של רובד כלשהו ש מתחיל להשמיע לך אותות. נדמה לי שסופר נקבע בראש וכראשונה לפי המיקום של אותו רינד שאת האותות ממנו הוא קולט ומשדר. כל יתר הסגולות הן כישורים.

העניינם שהקשב והמסירה של אמיר גלבע, חלים עליהם, הם הרלבנטים ביותר לעלומי אשר בנו. האנחנו שם, הם נתפשים לנו כהכי אנהו. לאורו של הבוק חדי-עמי, שעוצר את הזמן. בריכות של מראה בכדור-הגדולת. בוירת-התרחשות שאליה נת געע כשכל זה כבר איננו. או כפי שכתוב בשיר חלומות שלנו, „אנחנו גדולים כל כך גלילות / אנחנו צועקים הרבה בלילות“, לעומת „אנחנו משור סים כל כך ביום.“ / אנחנו חולים כל כך ב" יום. / (...) ותולמים לזכור את החלום.“

קדם הוא עבר עלייני הארץ. אחרייני על-פני הארץ הגבוהים, עכשיו הוא עובר אל השמיים — אמר על שירת אמיר גלבע בהודמנות אחת מישהו, נדמה לי. אנשים צעירים, לבם עם השירים על האי רץ, מבוגרים, עם השירים המאוזרים. כשתמיד,

כשאני מדברת על אמיר גלבע אני חמיד מדברת בסופרלטיבי. כך שאני מתוצלת מראש. מה שאני אחיימר לעשות כאן הוא משימה בלתי אפשרית. זה יהיה נסיון להזכיר מצד אחד את הר השפעה המיוחדת. את הקסם המיוחד-במינו, שיש לשירה של אמיר גלבע עלי. ואיך ניתן להעביר דבר כזה במלים. מצד שני, להעביר את האהבה הרבה שאני רוחשת אל אמיר. כבר הרבה שנים. דבר שבוודאי אי-אפשר להעביר במלים.

יש הרבה פרודורים להכנס דרכם אל השירה של אמיר גלבע. במקרה שלי זה היה השיר „פני יהושע“. כשהשיר רק הופיע. בחוברת של „מולד“.

כבר הכרתי את השירה של אמיר גלבע. זאת אומרת, השבתי שהכרתי אותה. והייתי כסוחה שאי הבתי אותה. גם הכרתי כבר את אמיר אישית. הלא שתי הכנות כבר לכדו עם שניים מהילדים שלנו, עוד מהגן. והיינו שכנים. אשה של אמיר למדה עם אחותי, עוד מהגן. והיינו שכנות. הטריטוריות המוכי רות. אילו צבעי-הסוואה טובים הן מספקות, בדרך כלל, כל עוד לא קורה משהו. שמיכדים ננית נזירה על אני מתכוונת, כפי שמכדים ננית נזירה על

אמיר גלבע

שהיא עובדת סוציאלית מצטיינת. ונעלם לגמרי מן העין שלגביה, הפונקציה של עזרה סוציאלית, per se, היא רק פועל יוצא של עיקר אחר. כך גם פה. כל עוד לא עליתי על אותו מרכז שהוא הדופק הפועם. ושהוא רחוק מאוד מכל מה ששיערתני עד אז.

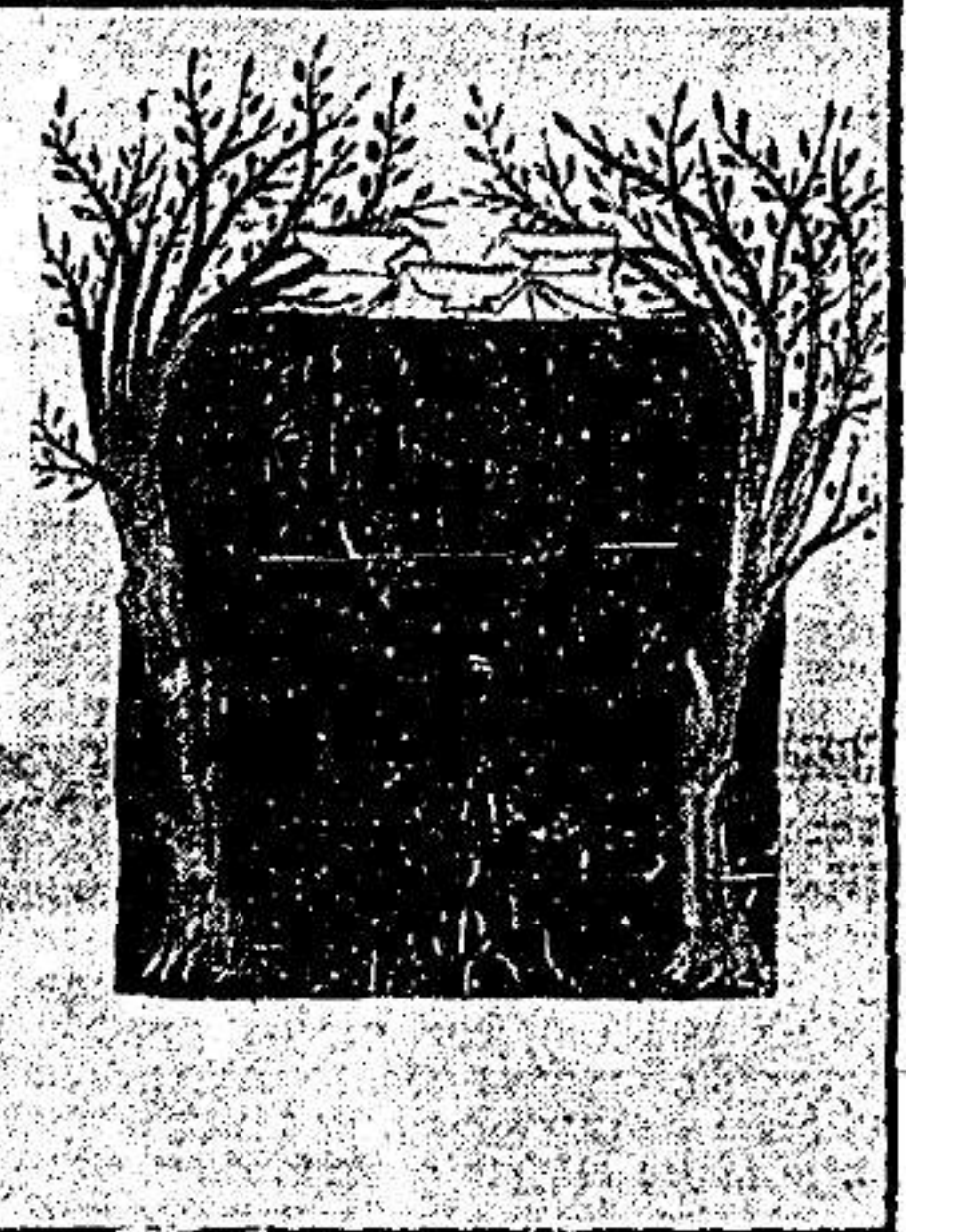
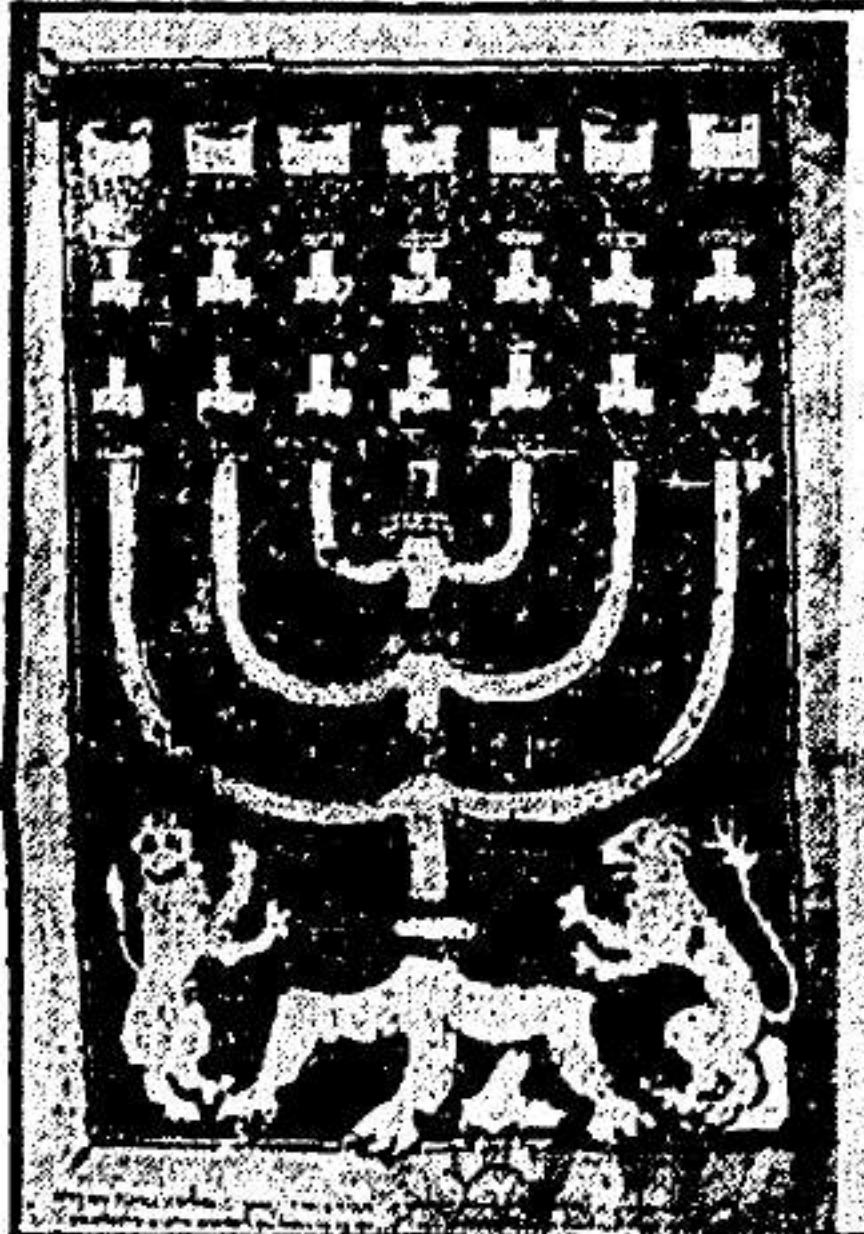
כל עוד לא מתנסים בזה, כל טיפול בשירה של אמיר גלבע, נדמה לי, הוא בהכרח משהו כמו למי רוד ערליים לקנטאורי. כשמתנסים, חוטפים שוק. וזה מה שקרה לי. בשיר „פני יהושע“.

כדאי לצורך העניין, לתת סינופטיים של השיר ו כקיצור נמרץ, לרענן את הזכרון. השיר הולך גענך כך:

האיש על שפת-הים. צועד יחף בלילה. לאורך קרה-מים. מעלה, מביט בו ירח. לרגלי-הים חוזר ומכה. חוזר ונסוג. והאיש בקלסתר של הירח, רואה מראה פרטי, קורא סימנים פרטיים. שצריך לברות מהם.

כל החיוון הזה, הקר, המהפנט, ששואב ממך את הדם. מטאיר אותך חולה. מפני שכמו פעם ישן, הוא היפתחות מחודשת של עימות ישן. עי מות שעניינו צדק היסטורי ועורל היסטורי. שעובי רים, שעברו, אישית על בשרך. דברים שהשיל אף פעם לא קורא להם בשם. אבל בסוף, משלים עם כך שאין מנוס. והדברים הנוראים מוצאים לזום כל אחד את הסדר הנכון. כמו סוף מנוחה בקבר.

כשכל הזמן, וכאן מתחיל הכיווד, בעת ובעונה אחת, כל הצערים האישיים, והמאבק, כבר גם רק צללי-רפאים של עצמם.

מימין: המנורה לפי חזון זכריה, מיניאטורה, תנ"ך סרברה, (ספרד, 1300), משמאל: מנורת שבעת חקנים, חומש רגנסבורג (גרמניה, 1300) — מוזיאון ישראל. (מתוך סידרת כריטי ברכה אמנותיים בחוצאת ו. טורנובסקי, ת"א)